

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C27.

ASIA: v. 1930.

.....

.....

.....

AP

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Ca7.

ASIA: _____

Ministeri Setälän raportti no 1.

Budapest

24/3 1930

Köpenhamina, 24 p:nä maalisk. 1930.

No 359

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 7/87 Ae. D. D 30		
29/3.30	No	Liik.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C23	

Herra Ministeri ,

Minulla on kunnia ohellisena lähettää raporttini No 1 - 1930 Budapestista, joka sisältää seuraavaa :

1. Haagin neuvottelujen tulokset Unkarissa arvosteltoina sivu 1,
2. Keskustelu unkarilaisen sosiaalidemokraattisen edustajan kanssa " 10,
3. Vapaamielinen puolue " 17,
4. Esitelmätilaisuuksia " 23,
5. Jäähyväisaudienssini valtionhoitajan luona " 26.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

E. A. Linn.

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Suomen Budapestissa olevan lähettilään

raportti No 1.

I.

Haagin neuvottelujen tulokset
Unkarissa arvosteltuina.

LEK. 1/181 (me! 11. 11) 30		
29/3. 30	12	12
PYHMA		
5	C 27	

Kun Unkarin pääministeri kreivi

Bethlen yöllä tammikuun 27 päivää vastaan saapui Parisista Haagin sopimusten tapahduttua, näytti Unkarin yleinen mielipide olevan hiukan epävarma, olisiko hän otettava vastaan juhlien triumfaattorina vai oliko päinvastoin vastaanotto tapahtuva maltillista tyyneyttä noudattamalla. Jälkimäinen vaihtoehto oli kreivi Bethlenin tahdon mukainen. Hän otti vastaan kutsun ainoastaan oman puolueensa juhlapäivällisiin sekä "Pesti Lloyd" seuran juhlailltamaan, mutta näissäkkin tilaisuuksissa kreivi Bethlen pani puheisiinsa sordiinia asettaen painoa sille, ettei oltu sitä saavutettu, mitä Unkari toivoi, oli saavutettu vain sellainen tulos, mikä nykyoloissa saattoi olla saavutettavissa peräytymättä Unkarin varhaisemmalta periaatteelliselta kannalta.

Tammikuun 30 päivän edustajahuoneenistunto oli määrätty siksi tilaisuudeksi, jossa kreivi Bethlen oli antava selonteon Haagissa tehdyistä sopimuksista. Edustajat esiintyivät aamupäiväkäyntipukuun puettuina, kaikki parvet olivat täynnä kuulijoita, siellä oli ylähuoneen galleriassa lukuisasti ylähuoneen jäseniä, näiden joukossa arkkiherttua Josef ja hänen vierellään ylähuoneen presidentti Wlassich, puhemiehenistuimen yläpuolella gallerialla Unkarin suuraatelin naisia, kreivitär Bethlen etunenässä, diplomaattilooshissa eräitä diplomaattikunnan jäseniä, joista kuitenkin kielentaitamattomuuden vuoksi puuttui useita, muutenkin kaikki kuuntelijaparvet täpösen täynnä hienoa väkeä -- alaluokkalaisia ei näkynyt.

Itse istunto oli järjestetty niin, että kreivi Bethlenin selonteon jälkeen oli puheenvuoro oleva eri puolueiden edustajilla. Oli kaiketi toivottu, että istunnosta olisi tullut vain eräänlainen juhlaistunto, jossa kukin puheessaan olisi tuonut esiin näkökantansa. Mutta toista oli tuleva. Kun kreivi Bethlen ryhtyi puhumaan omalla kuivanasiallisella, kaikkia retorisia korulauseita karttamalla tavallaan, niin hänen puhettansa pitkin matkaa aivan ensimmäisestä alusta saakka säestivät

sosiaalidemokraattien välihuudot, joiden sisältö oli erinomaisen loukkaavaa laatua. Aivan erityisesti ja lakkaamatta muistutettiin sitä, että kreivi Bethlen itse tulisi saamaan sopimuksesta etua, hänellä kun on rumaniaalaisten haltuunsaottamaa maaomaisuutta Transsilvaniassa eli Siebenbürgenissä. Niinikään tuontuostakin muistutettiin, että sotaorvot jäävät ilman mitään avustusta. Kaikenmoisia muitakin monesti kovin loukkaavia välihuutoja kuului sosiaalidemokraattien puolelta. Sita vastoin muut hallituksen vastustajat miltei poikkeuksetta niistä pidättäytyivät. Usein välihuudot muodostuivat myrskyiseksi meluksi, jonka sisällyksestä oli mahdotonta saada selkoa. Kreivi Bethlen ei kuitenkaan antanut välihuutojen häiritä itseään. Muutamia kertoja hän niihin tynesti heti vastasi, antaen jonkun verran takaisin, usein hän ne sivuutti jatkaen täydellä tyyneydellä asialliseen muotoon puettua esitystään.

Mainitsemista ansaitsee, että kun kreivi Bethlen lausui suurvaltojen, Italian, Englannin ja Ranskan eräillä uhrauksilla tai omasta edustaan kieltäytymällä tuloksen aikaansaamiseen vaikuttaneen, niin edustajahuoneen jäsenet -- sosiaalidemokraatteja lukuunottamatta -- Italian ja Englannin nimeä mainittaessa kunnioittaen ja käsiä taputtaen nousivat

seisomaan. Myös Ranska mainittiin kättentaputusten kuulues-
sa, mutta nähtävästi ilman yhtä suurta innostusta.

Tämän jälkeen saivat puheenvuoron eri ryhmien
edustajat: ensin nykyään puolueeton toht. Rassai, joka
suunnittelee uuden vapaamielisen puolueen^{Perustamista} hallituspuolueen
puolesta ent. ministeri Gyula Pekár, sosiaalidemokraattien
puolesta K. Peyer, demokraattien puolesta J. Pakots sekä
viimeiseksi puolueeton Unkarin "grand old man" Albert Appo-
nyi. Hallituspuoluelaisen puhe tietysti oli pelkkää suit-
sutusta Bethlenille ja samalla Italialle, jonka sanottiin
"ystävällisellä, veljellisellä ja aseveljellisellä rakkau-
della" kannattaneen Unkarin asiaa. Kaiikki muut puhujat,
Apponyia lukuunottamatta, arvostelivat ankarasti hallituksen
menettelyä ja toimenpiteitä, erittäin optanttiasian kieto-
mista tähän sopimukseen, sekä moittivat sitä, ettei alle-
kirjoitettua asiakirjaa oltu tuotu nähtäväksi. Erittäin
ankarasti moitti sosiaalidemokraatti Peyer sitä, että pää-
asiaksi koko sopimuksessa oli tullut suurtilallisten op-
tanttien omaisuuden pelastaminen; optanttikysymyksessä on
puhe 674.150 holdista, mutta enemmän kuin 3.000 holdia
omistavien omaisuus tekee 524.000 holdia. Tietysti puhuja
pani erittäin painoa siihen, että pääministeri itse oli

intresseerattujen joukossa. Lopulta Unkarin veronmaksajat saavat lunastaa optantit, mutta sodasta kipeästi kärsineet puutteenalaiset laiminlyödytään. Kreivi Apponyi, joka istui vastustuspuolueiden penkeillä, oli mobilisoitu painavimpana tekijänä kannattamaan sopimusta. Apponyin suuri ääni oli sortunut -- hänellä olikin mielessään terveydenhoitomatka Egyptiin -- mutta sittenkin hän puhui tapansa mukaan verrattomalla taitavuudella, antaen, kenenkään tahomatta häntä häiritä, todistuksensa Bethlenin puolesta. Hän kehoitti maanmiehiään ottamaan huomioon sen atmosfeerin, joka kuluneina vuosina on vallinnut sekä Genèveissä että muissa neuvottelupaikoissa Unkaria vastaan, ja miten tämä on vaikeuttanut Unkarin vaatimusten huomioonottamista, hän teroitti erityisesti mieliin yleisten hyväksymishuutojen kaikuessa, Unkarin hallituksen velvollisuutta puoltaa unkarilaista omaisuutta. Apponyin puhe lopetti tämän historiallisen istunnon -- mieliala oli puhuja- ja valtiomiesveteraanin istuessa paikoilleen melkoisesti tyyntyneempi.

Mitä sai siis Unkarin eduskunta kreivi Bethlenin selonteon pohjalla tietää Haagin sopimuksesta ?

Kreivi Bethlenin laaja esitys oli kauttaaltaan, asiallista selontekoa, mutta sillä tavoin taitavasti tehty,

ettei siitä kuitenkaan voinut päästä itse asian ytimeen. Itse allekirjoitettua asiakirjaa pidettiin -- niinkuin vastustajien puolelta huomautettiin -- syvänä salaisuutena ; minulle ulkoasiainministeri Walko kuitenkin antoi "sub secretissimo" käytettäväkseni jäljennöksen ja olen sen toimittanut herra Ulkoasiainministerille henkilökohtaisesti. Siitä syystä en katso tarpeelliseksi tässä raportissa ryhtyä seikkaperäisesti esittämään sopimuksen osalta mutkikkaitakin määräyksiä. Pääasia tässä sopimuksessa on, että siinä on kerta kaikkiaan loppuun asti määritelty Unkarin maksuvelvollisuus siten, että Unkari v:n 1943 jälkeen ei maksa mitään sotakorvausten nimellä, joita siihen asti maksetaan 10 miljoonaa pengöötä vuodessa; se, mitä Unkari maksaa vv. 1943 - 1966, vuosittain 13,5 miljoonaa pengöötä, maksetaan muunlaisten vaatimusten nimikkeillä. Samalla saamyös n.s. optanttikysymys ratkaisunsa. Unkari oli Haagissa viimeiseen asti vastustanut optanttikysymyksen kytkemistä Unkarin korvausvelvollisuuksiin, koska tämä asia oikeudelliselta luonteeltaan on aivan erilainen: optanttikysymys on kysymys siitä korvauksesta, jotka yksityiset Unkarin kansalaiset ovat pikeutetut saamaan heiltä otetusta yksityisomaisuudesta ja Unkarin valtio esiintyy ainoastaan

heidän asianaajanaan, unkarilaisen omaisuuden suojelijana, ja sitä ei mitenkään saanut sekoittaa valtioiden välisiin asioihin. Unkarin oli -- aina viimeiseen vastahankaan asetuen -- yötä päivää kestäneiden neuvottelujen jälkeen täytynyt taipua siihen, että optanttikysymys otettiin saamaan pesänselvitykseen. Epäilemättä tämä on Unkarille eduksi, sillä jos asia olisi jäänyt ulkopuolelle tai entiselleen alituisen riidan aiheeksi, se olisi ollut Unkarille ainaisena vastuksena, ja tuskinpa Unkarin optantit lopulta olisivat mitään todellista korvausta saaneet; sillä tavoinhan olivat kaikenmoiset valtiolliset kysymykset soistuttaneet tässä asiassa Kansainliiton jäsenten oikeudentunnon. Optanttikysymys tulee nyt pois kuolleesta pisteestä: optanttiriidat eivät sopimuksen mukaan tule olemaan vaatimuksia eri valtioita vastaan, vaan erityistä perustettavaa "agraarirahastoa" vastaan, jolla on käytettävänä vaatittavien korvausten suorittamiseksi 240.000.000 kultakruunua (tähän määrään on sovittu alentamaan Unkarin alkuperäinen 310.000 kultakruunun vaatimus). Sovintotuomioistuint ("Tribunaux Arbitraux Mixtes") tulevat käsittelemään tähän kuuluvat asiat; mielenkiintoinen seikka on oikeus näiden tuomioistuinten päätöksistä vedota Haagin tuomio-

istuimeen -- asia, mikä erityisesti kiinnostaa Suomea, joka on suunnitellut Haagin tuomioistuinta yleiseksi vetoamistuomioistuimeksi.

Joka tapauksessa näiltä prosesseilta poistuu kokonaan eri valtioita vastaan kohdistuva kärki.

Kysytään, kuka sitten lopulta maksaa optantit . Kun katsoo rahojen kiertokulkua, niin täytynee sanoa, että lopulta ne suurimmaksi osaksi Unkari maksaa itse , sillä tavalla kuitenkin että suurvallat, Ranska, Suur - Britannia ja Italia luovuttavat v. 1931 - 43 osuutensa Unkarilta saatavasta korvauksesta agraarirahastoon. "Unkarin veronmaksajat", niinkuin sosiaalidemokraatit sanovat, lopulta suorittavat ainakin suurimman osan optanttien korvauksia, tosin kyllä sotakorvausten nimellä. Vastustuspuolueet ankarasti tästä moittivat hallitusta, mutta todennäköistä on, että jos optanttiasiaa ei olisi ollut, Unkari ei kuitenkaan olisi saanut mitään alennusta sotakorvausmaksuissa, ja optanttien korvaukset varmaankin olisivat jääneet saamatta.

Haagin suunnitelma tuottaa Unkarille joita tapauksessa nyt selvemmän olotilan: se on päässyt selvyteen maksettaviensa määrien suuruudesta, ja se on päässyt siitä

kysymyksestä, joka sillä Kansainliitossa oli kipeimpänä. Epäilemättä tämä sopimus, kun se vain saadaan lopullisesti toteutettavaksi, on suuresti vaikuttava Unkarin taloudellisen aseman vahvistamiseen. Mutta näyttää vain siltä kuin lopullinen päätös vielä olisi lujassa; Pariisin neuvottelut sopimuksen yksityiskohtaisesta sovelluksesta, joiden odotettiin olevan päättyneinä jo helmikuun kuluessa ovat edelleenkin sitkeät.

Köpenhamina, 10 päivänä maaliskuuta 1930.

E. A. S. S. S.

Suomen Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 1 - 1930.

II.

Keskustelu unkarilaisen sosiaali-
demokraattisen edustajan kanssa.

Helmikuun 15 päivänä minulla oli useampia tunteja kestävä keskustelu Unkarin ammattiyhdistysten neuvoston sihteerin, sosiaalidemokraattisen kansanedustajan Karl Peyerin kanssa, joka aikoinaan, ennen bolshevikkikaappausta, on ollut kokoomushallituksessa ministerinäkin.

Sosiaalidemokraattisen puolueen edustajien määrä edustajahuoneessa on nykyään, niinkuin jo ennen olen esittänyt, varsin pieni, vain 14 edustajaa; kysyin siis, mikä käsitys edustajalla oli vastaisista mahdollisuuksista, ja sain sen vastauksen, että sosiaalidemokratia Unkarissa on suuresti leviämässä, mutta hänkin uudisti saman, minkä muutkin ennen olivat sanoneet, että sosiaalidemokratian edustus valtiopäivillä, vaikka joka tapauksessa saattoi odottaa sen ensi vaaleissa kohoavan, ei saatta-

nut päästä oikeuksiinsa, ennenkuin nykyinen äänestys-
järjestelmä perinpohjaisesti korjattaisiin ja salainen
äänestys saataisiin aikaan.

Olin aikaisemmin jo muiltakin kuullut niistä keinoista, joita vallitseva puolue käyttää voiton saavuttamiseen ja olen niitä aikaisemmissa raporteissani maininnutkin, mutta tein kuitenkin hra Peyerille sen kysymyksen, miksi avoimella äänestyksellä saattaa Unkarissa olla tällainen merkitys, lisäten, että jos meillä Suomessa äänestettäisiin avoimesti, tulos varmaankin olisi ole-
naisesti sama kuin salaisen äänestyksen, koska jokainen
muutenkin tietää, mitten kukin on äänestänyt.

Hra Peyer antoi tämän johdosta laajan ja vilkkaan ja melkein satumaiselta kuuluvan kuvauksen noudatetuista menettelytavoista. Oli sattunut että vastustuspuolueen vaaliasiamies väärällä, vakavaa sairaustapausta ilmoittavalla sähkösanomalla kutsuttiin toisaalle, usein tapahtui, että asiamies vaalipapereineen pidätettiin vaalipäiviksi, sanottiin että oli tullut sellainen ja sellainen määräystutkinnon pitämisestä ja pyydettiin kohteliaasti odottamaan, yhä edelleen odottamaan, kunnes vaalin jälkeen ilmoitettiin tapahtuneen ikävän väärinkäsi-

tyksen; oli sattunut, että poliisi järjestyksen nimessä pani ketjun vaalipaikan ympärille, sisään päästettiin ainoastaan hallituspuoluelaisia ja sitten ilmoitettiin, että aika oli loppuunkulunut ja vastustajat saivat jäädä ketjun ulkopuolelle. Pahinta oli kuitenkin se trakkaseeraus, joka tuli vaalien jälkeen henkilön osalle, joka oli äänestänyt hallitusta vastaan, ja joka etupäässä vaikutti, ettei kukaan mielellään tätä tehnyt.

Kun huomautin, ettei hallituksella pitäisi olla mitään sitä vastaan, että sillä eduskunnassa olisi kohtalainen vastustuspuolue ja että sen vuoksi tuntui oudolta, että niin viisas valtiomies kuin kreivi Bethlen saattoi antaa kaikkeen kuvattuun menettelyyn suostumuksensa, lausui hra Peyer, että kreivi Bethlen kyllä ymmärtää asian paremmin, mutta hänen on täytynyt kannattajiensa vuoksi antaa tähän "soistumiseen" suostumuksensa. Edustaja Peyer odotti kuitenkin eräitä korjauksia äänestysoloihin -- salaisen äänestyksen soveltamista useammissa paikoissa kuin tähän asti -- ja toivoi sosiaalidemokraattien nousua ensi vaaleissa.

- Minkälainen on suhteenne kommunisteihin? kysyin.

- Mitä huonoin, oli vastaus. Kommunistit ovat kaikesta pahimmat vihollisemme. Tosin näillä ei ole tällä

hetkellä suuria mahdollisuuksia, mutta niiden pelkkä olemassaolokin on sosiaalidemokratialle mitä kiusallisin ja vaikeuttaa meidän toimintamahdollisuuksiamme.

Kysyin sosiaalidemokraattien suhtautumista Haagin sopimukseen suoraan tiedustellen, oliko ankara vastustus valtiopäivillä vain taktillista vaiko oikein todellista. Tähän hra Peyer vastasi, että vastustus tässä tapauksessa on todellista. Sillä kaikista peittelyistä huolimatta lopulta Unkari todellisuudessa itse suorittaa optanttien omaisuuden menetyksen ja kipeästi tarvitsevat jäävät kurjuuteensa.

Puheemme siirtyi sitten toteutettaviin suuriin reformeihin. Mainitsin saaneeni sen käsityksen, että hallitus katsoi maareformin jo toimeenpannuksi, mikä minusta tuntui hämmästyttävältä.

- Todellista maareformia ei ole vielä edes aloitettukaan, sanoi hra Peyer. Osoituksena tästä hän asetti eteeni tilaston, josta näkyi että Unkarin 850.760:sta maanomistajista oli 840.000, joilla oli alle 100 holdia maata, 100 - 500 holdia oli 8.265:llä, 500 - 1000 oli 1.365:llä, 1000 - 2000 oli 585:llä, mutta oli esim. 15 maanomistajaa, joilla oli kullakin 30.000 - 50.000 holdia, 12 joilla oli

kullakin 50.000 - 100.000 holdia sekä yksi, Esterházy, jolla oli 222.241 katastraaliohloia. Maaprobleemi, joka tähän asti oli hoidettu hutiloimalla, siten että aikaansaadut pientilat olivat mitättömän pieniä ja ilman sopivia liikenneyhteyksiä, oli tietysti Unkarin kaikista tärkeimpiä kysymyksiä. Nykyinen hallitus oli osanut painaa tämän asian kokonaan syrjään, mutta sen täytyi nousta esille, niin suuret kuin vaikeudet saattavatkin olla tämän asian toteutumiselle.

Kaikesta ensimmäisiä tehtäviä oli kuitenkin valtiomenojen supistaminen. Unkari on ennen kaikkea aivan liian kalliisti hallittu maa -- maan kaikista menoista tekevät hallintomenot 35%. Vaikka nykyinen Unkari ei ole kolmatta osaakaan entisestä, ovat virkamieskunnan menot vain 27-28% pienemmät kuin Suur-Unkarissa, mihin vielä lisäksi tulee tavattoman suuri eläkettä nauttivien luku, kun vallatuilta alueilta on virkamiehiä siirtynyt nykyiselle alueelle. Erikoisena esimerkkinä mainittiin santarmikunta, johon Suur-Unkarin aikana kuului 11.919 henkeä, upseereja ja miehistöä, v. 1930 12.397.

Kysyin erikoisesti oliko työttömyyttä suuressa määrässä havaittavana, mihin hra Peyer mainitsi myönteisesti.

mutta sanoi, ettei luotettavaa tai täydellistä tilastoa ollut. Ammattiyhdistysten pitämästä tilastosta olivat viimeiset keskustelumme aikaan käsillä olleet tiedot v:sta 1928, jolloin ammattiyhdistysten pitämän tilaston mukaan todettujen työttömyystapausten luku oli vaihdellut 16.000 - 12.000 välillä ja työttömien luku oli varmaan sen jälkeen huomattavasti kasvanut. Palkkojen ja eksistenssiminimin suhde oli huolestuttava. Sen sijaan, että heinäkuussa 1914 sodan alkaessa työpalkkojen yhteinen suhde eksistenssiminimiin oli 76%, oli se v. 1928 vain 60,6%. Korkeimmillaan oli palkkojen suhde eksistenssiminimiin heinäkuussa 1919, jolloin se teki 78,6, 100:n ollessa eksistenssiminimin mittana; alimmillaan vuoden lopussa 1919, jolloin se teki 29,8% eksistenssiminimistä. Nykyiset olot olivat vain yhä vaikeutuneet v:sta 1928.

Hra Peyer näytti kaikista vaikeuksista huolimatta uskovan sosiaalidemokraatin valtavaan nousuun ja kohoavaan merkitykseen.

Kysyin lopuksi, mitä hän arveli valtionpäämieskysymyksestä. "Sehän on jo tosiallisesti ratkaistu", sanoi hän. "Unkariin ei tule enää kuningasta, tulee olemaan vain valtionhoitaja; kun Horthy luopuu, tulee Bethlen

tai joku muu." Kuninkaaksi ei kukaan voi tulla ilman verenvuodatusta, kolmen kandidaatin: legitimistien, arkkiherttua Josefin ja arkkiherttua Albertin väliä ei voi ratkaista muuten kuin aseilla, ja siihen he eivät saa tilaisuutta.

Köpenhamina, 12 päivänä maaliskuuta 1930.

E. A. Linn.

Suomen Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 1 - 1930.

III.

Vapaamielinen puolue.

Viime helmikuun 24 päivänä minulla oli tilaisuus keskustella huomattavimman ei-sosialistisen oppositsionimiehen "Esti Kurir" in päätoimittajan toht. K. Rassain kanssa. Toht. Rassai oli yhdessä erään toisen edustajan, Paavali Sándorin kanssa ryhtynyt perustamaan uutta puoluetta, joka nimittää itseään "vapaamieliseksi puolueeksi" -- käyttää siis samaa kunniaakasta nimeä, joka oli Koloman Tizsan puolueella, hänen hallitessaan Unkaria 15 vuotta yhteen menoon.

- Niin, minä olen katsonut kaikista parhaaksi valita tämän tunnetun nimen. Nykyisellä "demokraattisella" puolueella on sellainen maine, että se on hyvin suuressa määrässä juutalaispuolue, ja se estää puolueen edistymistä. Siksi olenkin asettunut demokraattisen puolueen ulkopuolelle ja nyt valinnut tämän vanhan ni-

menperustettavalle uudelle puolueelle.

Toht. Rassai alkoi tämän jälkeen vilkkaasti ja laajasti selittää Unkarin nykyisiä puolueoloja. Nykyinen "egységes párt" (yhtymis- eli kokoomuspuolue) ei ole oikeastaan mikään puolue, vaan siinä on joukko erilaisia aineksia ilman muuta selvää ohjelmaa kuin kannattaa hallitusta. Entinen ja ennen lukuunotettava "pienviljelijäin puolue", jolla nykyään on vain kymmenkunta edustajaa, on kokonaan sulautunut yhteisjoukkoon. Sitten on yhtymäpuolueen osana "kristillis-sosiaalinen puolue" joka vieläkin yrittää säilyttää erikoisasemaansa (32 jäsentä), sekä muutamia aivan äärimäisiä oikeistolaisia "agraareja" (3 jäsentä) ja "rodunsuojelijoita" (4 jäsentä), jotka viimeainnut ennen kaikkea ovat antisemittejä. Antisemitismi on myös ominainen "kristillis-sosiaaliselle" puolueelle. Vastustuspuolueet olivat mitättömiä: demokraattinen puolue, johon on luettu 8 jäsentä, tätä nykyä ehkä vain 4, ja tämän lisäksi "porvarilliset villit", joita luetaan 13, ovat kaikki oikeastaan vain yksityisiä ei-sosialistisia hallituksen vastustajia; vihdoinkin on sitten 14 sosiaalidemokraattia, joilta toht. Rassain mielestä puuttui eteviä edustajia ja johtajia, mutta jotka osaavat kyllä

voimakkaasti ja temperamentillisesti osoittaa mieltään.

Ei ollut Unkarissa mahdollista ajatella, että mikään porvarillinen puolue haluaisi toimia yhdessä sosiaalidemokraattien kanssa. Ainoa mahdollisuus oli oleva uuden porvarillisen vastustuspuolueen, vapaamielisellä ohjelmalla toimivan puolueen perustaminen, ja toht. Rassai sanoi tämän ajatuksen saavuttaneen vilkasta kannatusta eri tahoilta maata.

Tiedustellessani tämän uuden puolueen politiikkaa sanoi toht. Rassai mitä ulkopolitiikkaan tulee olevansa kokonaan nykyistä ulkopoliittikkaa vastaan. Unkarin nykyinen ulkopolitiikka perustuu liittoon Italian kanssa ja perustaa laskunsa vastaiseen sotaan. Mutta tähän rakentaminen on toivotonta, ja muuta perustusta ei ole koko tällaisella ulkopoliittikalla, joka saattaa Unkarin kovin jännittyneeseen asemaan naapurivaltiohin nähden. Jos Unkari joskus voi joutua sellaiseen asemaan, että se voi rakentaa uudelleen oman kansallisen kokonaisuutensa, niin on hyvä, vielä parempi, jos voi saavuttaa taloudellisesti siedettävät rajat, mutta Unkarin täytyy ajatella elämistä nykyisissäkin rajoissa ja toimia sen mukaan. Italian liitosta on ehdottomasti luovuttava.

Mitä sisäpolitiikkaan tulee, vaaditaan ensi sijassa menojen rajoittamista ja säästävää -- mitään muuta keinoa ei toht. Rassai osannut mainita taloudellisen pulan vastustamiseksi.

Toht. Rassai myönsi suuren maareformin välttämättömyyden, mutta myös sen finansioimisen suuret vaikeudet, kun ei voi olla hyötyä vain maan luovuttamisesta tilattomille, vaan myös siitä, että uusilla maanomistajilla on oleva taloudellinen mahdollisuus ottaa jotakin erti maastansa.

Kysyin olisiko mahdollista, että uuden puolueen johtajat voisivat astua hallitukseen -- on mainittu yksityisesti useinkin, että oppositsionin suu tukittaisiin sillä, että joitakuita sen jäseniä otettaisiin hallitukseen. Toht. Rassai sanoi ettei porvarillisen oppositsionin ole mahdollista mennä hallitukseen. niin kauan kuin nykyistä tuhlaavaa finanssipolitiikkaa harjoitetaan, niin kauan kuin Klebelsberg voi perustaa suuria ulkomaisia kollegioita, jotka maksavat maalle paljon, niin kauan kuin maatalousministeri voi koettaa mennä aina maan uumeniin haakeeseen vesille lämmintä vettä Miskolcin kylpylaitokseen, jonka valtio on rakennuttanut, niin kauan kuin sosiaali-

ministeri Vass voi tehdä ajattelemattomia kalliita kokeilujaan sosiaalisella alalla, niin kauan on mahdotonta ajatellakaan yhteistoimintaa. Mutta myöskin ulkopoliitikasta yhtyminen tuottaa niin suuria vaikeuksia, että nykyisen hallituksen kannattajain ja vastustajain yhtyminen näyttää mahdottomalta.

Toht. Rassai luuli, että hallituksen täytyy vähitellen hellittää kovaa otettaan vaaleihin nähden ja hän toivoi vastustuspuolueelle ensi vaaleissa melkoisia voittoja.

Kysyin lopulta toht. Rassain mielipidettä kuningaskysymyksestä. Hänkin sanoi, ettei se ollut aktuaalinen, mutta lausui mielipiteensä, että on vain kaksi mahdollisuutta lopulliseen ratkaisuun: joko se että laillinen kruununperillinen tulee kuninkaaksi tai että sitten maa tulee tasavallaksi.

Toht. Rassai sanoi, että hänen aloitteensa uuden puolueen perustamiseksi on saanut maassa laajaa vastakäikua. Näkee että myös entiset "vapaamielisyiden" aikoja muistelevat ovat ajatukselle myötätuntoiset, esim. Tiedekatemian presidentti ja ent. ministeri Albert Berzevisoy, jonka "vapaamielisyys" tuskin kuitenkaan ulottuu yhtä pit-

källe kuin mitä nyt vaaditaan. Erästä kirjoituksesta,
(17/3)
jonka hän on julkaissut "Pester Lloyd"issa, näkyy että
hänen mielestään vain kreivi Bethlenin pitäisi ryhtyä
suoralinjaisesti ajamaan vapaamielistä politiikkaa, teke-
mättä myönnytyksiä oikealle. Aikaisemmin on Berzeviczy
esim. vastustanut salaista äänestystä julkisen vastuun-
alaisuuden nimessä, joten voi sanoa hänen ajatuksensa
olevan vain sen, että hallituspuolueen pitäisi omaksua
suoraviivaisempi vapaamielinen ohjelma.

Epävarma vielä on, mikä menestys "vapaamieli-
sellä puolueella" tulee olemaan aikana, jona molemmin puo-
lin suunta on äärimäisyyksiin päin. Sosiaalidemokraattien
puolelta ei uskottu asiasta paljoa tulevan: Vapaamieli-
nen puolue on vain johtajien puolue, mutta johtajat ei-
vät sovi keskenään eivätkä saa ympärilleen joukkoja. Mah-
dollista, mutta toisaalta kytee Unkarin porvarillisissa
piireissä suuri tyytymättömyys nykyiseen olotilaan, eikä
sen vuoksi ole mahdotonta että toht. Rassain toiveet por-
varillisen vastustuspuolueen synnystä toteutuvat.

Köpenhamin, 19 päivänä maaliskuuta 1930.

E. A. Salmi

Suomen Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 1 - 1930.

IV.

Esitelmätilaisuuksia.

Tällä kertaa pidin Unkarissa useita unkerinkielisiä esitelmiä, jotka kuitenkin eivät koskeneet politiikkaa, vaan olivat yleistieteellisiä, suomalaista kansanrunoutta koskevia. Ensimmäisen pidin kielitieteellisen seuran juhlapöytäkokouksessa Unkarin tiedeakatemian kokouksalissa 28 p:nä tammikuuta, toisen Szegedissä 16 p:nä helmikuuta ja kolmannen 25 p:nä helmikuuta Miskolcissa. Kaikkialla oli kuulijoita runsaasti, Suomelle ja Suomen tieteelle pidettiin kauniita puheita. Kielitieteellinen seura, jonka kunniajäsen olen, piti minulle jäähyväispidot, joissa pidin unkarin kielisen puheen; myös olin kutsuttu Eötvös-Kollegiumiin (vastaisten opettajain kollegiumin) juhla-aamiaisiin.

Matkoillani minulle myös näytettiin paikkakunnallisia laitoksia. Erittäin on huomattava, että Szegedin

museo on erinomaisesti järjestetty ja sisältää erinomaisen kallisarvoisia muistoja Unkarin muinaisuudesta sekä ennen että jälkeen unkarilaisten maahantulon. Szegedissä oli myös eräs unkarilaisia aiheita käsittävä erikois-
taidenäyttely, jota avattiin samana päivänä kuin olin siellä. Miskolcin museo on myös arvokas, mutta ei voi kilpailla Szegedin kanssa. Unkari on ollut sellaisena eri kansanheimojen läpikulkupaikkana, että sen muinaismuistot ovat mitä rikkaimmat ja vaihtelevimmat ja Unkarin tiede on kaikella hartaudella ja asiantuntemuksella järjestänyt kokoelmansa.

Miskolcin viereen oli rakennettu uusi suuremoinen kylpylaitos ja kylpyhotelli kadotettujen sijaan -- kaikki laitokset olivat taiteellisella arkkitehtuurilla suoriteettuja, sisustusta myöten loistavia ja ensiluokkaisia ja tietysti maksaneet paljon. Kaikesta kalliin juttu oli kuitenkin ollut, että oli yritetty löytää maasta lämmintä vettä, vaikka lämmintä lähdettä ei ollut tiedossa ja asiantuntijat olivat väittäneet ettei se onnistuisi. Siitä syystä täytyikin työ keskeyttää koska sitä ei voitu jatkaa kyllin kauaksi maan keskipistettä kohti. Joka

tapauksessa kylpylästä, jonka vieressä on vuori ja pieni järvi, tulee erinomainen oleskelupaikka niille, jotka siihen on varoja.

Köpenhamina, 15 päivänä maaliskuuta 1930.

E. A. Linn

Suomen Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 1 - 1930.

V.

Jäähyväisaudienssini valtion-
hoitajan luona.

oli 24 päivänä helmikuuta. Jäähyväis-
audienssikin tapahtuu täällä juhlallisuudella lukuisan
sotilasvartioston tehdessä kunniaa ja ulkoasiainministe-
rin ja kabinettipäällikön saapuvilla ollessa. Puheita
ei tällaisessa tilaisuudessa kuitenkaan pidetä. Valtion-
hoitaja Horthyille pyysin samassa lausua onnittelet hä-
nen 10-vuotisen hallituksensa johdosta. Hän muisteli
tätä raskasta kymmenvuotista aikaa hiukan alakuloisesti
hymyillen, toivoi voivansa yksityishenkilönä kerran tul-
la Suomeen, lausui erityisen ilonsa siitä, että olin
voinut lähestyä unkarilaisten sydämiä heidän omalla kie-
lellänsä. Muistoksi hän antoi minulle valokuvan Lászlón
maalaamasta muotokuvasta.

Köpenhamina, 15 päivänä maaliskuuta 1930.

E. A. László